

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

Tárgy

792

Hely

Vártemplom

Idő

12/19

Személy

Szerző: Lovass Nagy István
Cím: A Várszínház

Forrás: Vasárnapi Újság (új Magyarorszag)

Bp.

1939. II. 25.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Old)

Közn. nyomt. XX. 22. 22

LOVASS NAGY ISTVÁN:

A Várszínház

Fent a várban, a miniszterelnökségi palota mögött, azzal átjáróval egybe-kapcsolva, egyszerű barokképület húzódik meg: a Várszínház. Színét vesztett, zöld zsalugáteres ablakai, különös nélküli ajtajai bizonyítják, hogy régen kihalt, sem lakó, sem pedig más élet mozgalma nem ver benne zajt. Pedig valamikor ugyancsak mozgalmas élet folyt ebben a most elhagyott épületben. Léven itt Budapesten a magyar színháztársaságok bölcsője. A páholyok,

melyet most több mint évtized pora takar, egy-egy előadáson fényes várbeli dómák, főurak díszes ruháitól csillogott, villogott. Mozgalmas, fényes, meghitt volt a földszint is, ahol a várban lakó tisztviselők, vagy odaátról Pestről átkíváncsiskodó polgárok gyűltek egybe, hogy egy pár órán keresztül gyönyörködjenek a színészek nagy-

szerű játékában. Pestről Budára átjönni egy színelőadás kedvéért, abban kötötte össze a két partot, igazán nagy az időben, amikor még csak hajóhid kötötte össze a két partot, igazán nagy áldozatot jelentett. Déryné naplójában áldoz ezeknek a hív színházlátogató pestieknek: „... azok az áldott pestiek! Még most is csodálom, ha eszembe jut: nyáron borzasztó meleg, télen a zimankás idő, veszedelmes út a hajóhídon, sokszor csolnokon s a várba való fárasszó fölhatolás... és ők jöttek s nem riadtak vissza semmitől!” Kicsi volt a színház, kicsi volt a színpada is. Családiassá, meleggé tette az előadásokat. A sűrűn látogató közönség, mindig, mint régi ismerőst üdvözölte egymást.

Az épület külseje elárulja, hogy nem színház céljára épült. Régi irásokból tudjuk, hogy a mostani épület helyén 1269-ben épült minorita-ferenciek Szt. János evangélistáról elnevezett templom állott, melybe 1301-ben III. Endrét is temették. A törökök ezt a templomot lerombolták s helyén 1694-ben a mostani épület, mint a karmeliták temploma épült fel. Isten háza volt 1776-ig. A rend eltörlése után II. József császár, a kalapos király, merész elhatározással színházzá alakította át

a templomot, gondolván: „nem nagy változtatást csinálók; ahol eddig papok áldoztak, a művészet oltára előtt ezután is papok fognak áldozni; Tháma papjai és papnői. 1787-ben kezdtek benne először játszani, természetesen német nyelven, hogy a színházban három év után Kelemen László magyar színházgazgató vezetésével felcsendüljön a magyar szó is. Ez az előadás 1790

október 25-én folyt le, Simai Kristóf: Igazházi c. „érzékeny játékanak” bemutatásával s így a magyar színháztársaság eme legfontosabb eseménye is a Várszínházhoz fűződök. Váltakozva folyt a színháztársaság, de legtöbbször német nyelven, míg negyvenöt esztendő után, 1833 nyarán bevonult színpadára a híres kassai magyar színháztársaság Kántornéval, Megyerivel, Barthával és Fánccsival. Négy esztendőig játszott e társulat a Várszínházban Fáy András és Döbrentei Gábor igazgatásával. Ezalatt az idő alatt lépett először színpadra, a Várszínház kis színpadára. Laborfalvy Róza, később híres tragika, Jóháiné. Itt találkoztunk először Szigligeti nevével is, aki mint színész nem, de mint színésztörő annál híresebb lett. Déryné, Egressy Gábor, Szentpéteri gyönyörködteik játékaikkal, hangjukkal a közönséget. 1835 február 27-én a közönség nagy tapsával kísérve előadják a Bánk bán-t. Nagy a siker! A kis színházra akkor borul be újból, amikor 1837 nyarán megnyitja kapuit a Nemzeti Színház és a híres várszínházi színészgárda nagy része oda szerződött. Harminchárom éven át, 1870-ig újból német színház, hogy ezután a Nemzeti Színházzal karöltve, annak mint kamaraszínháza, végleg magyar legyen. 1870 húsvétján Rákosi Jenő prologójával nyitják meg a kis színházat, nagy lelkesedéstől kísérve. 1800

május 7-én országos esemény a Beethoven-hangverseny, Beethoven maga vezényli a zenekart. Ezt az eseményt a színház falában elhelyezett, Beethoven relikviájával díszített emléktábla még ma

is hirdeti. A Nemzeti Színház darabjai bemutatás után, ami csak ráfér a Várszínház kis színpadára, it is színterükerülnek. Felváltva játszanak benne drámát, operát és népszínművet. A Nemzeti Színház igazgatója: Paulay vezeti a Várszínházat is. Paulay fényes tudása, rátermettsége növeli a Várszínház sikerét is. Történelmi drámákból sorozatos előadásokat rendez, megszólaltatja, pártfogolja a magyar népszínműírókat is. A színészek: Szigeti József, Teleki, Ujházi, Vizvári, Nagy Imre, Halmi; a színésznők közül: Jászai Mari, Márkus Emilia, Csillag Teréz, Szatmáryné járulnak hozzá egyszerű alakításukkal a sikerhez.

S amit ez a színház nyújtott, „azt a művészt, azt a felségeset”, mondták a Várszínházra visszaemlékezők — igazán olesón adta. Hetenként előadásra, egy teljes időnyre, hat hónapra egy földszinti zártszék bérlete negyven forintba, egy hónapra tizenkét előadásra pedig nyolc forintba került. Egy előadást, remek darabot, válogatott színháztársulat előadását ötvenöt krajcárért lehetett végignézni a földszint első sorából. Boldog idő, bodog olesőség! Aki tudja, számítsa át a mai összegre s csodálkozzon!

A várszínházi előadásokat a világháború akasztja meg. A megkopott színházat, kívülről, belülről 1917/18. évben újjáalakítják, rendbehozzák. Újból csalogatja magába a színháztársaság rajongó budaikat, pestieket. De itt már Déryné ifjasszony sem sóhajtott volna fel: „Óh, azok az áldott pes-

tiék!... jöttek, nem riadtak vissza semmitől!..." Bizony már visszariadtak! A Várszínház újból becsukta kapuit.

Lassan tizenhárom esztendeje lép a por a színház belsejét. A külseje is megkopott, semmi jel, semmi, egyedül csak a Beethoven-emléktáblája hirdeti, hogy itt valamikor színészek hangja, zenészek muzsikája kelt egymással versenyre, hogy utat törjön a magyar színjátszásnak, a magyar szónak.